

ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПІДГОРОДНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Підгороднянська територіальна громада (ТГ) створена 13 листопада 2020 року шляхом об'єднання 6 сільських рад із центром у селі Підгородне. До складу Підгороднянської територіальної громади входять села Великий Ходачків, Довжанка, Домаморич, Драганівка, Забойки, Підгородне і Почапинці [2]. Підгороднянська ТГ межує (рис. 1): на півночі – з Озернянською ТГ, на північному сході і сході – з Тернопільською ТГ, на південному сході і півдні – з Великоберезовицькою ТГ, на південному заході – з Купчинецькою ТГ, на заході – з Козлівською ТГ Тернопільського району.

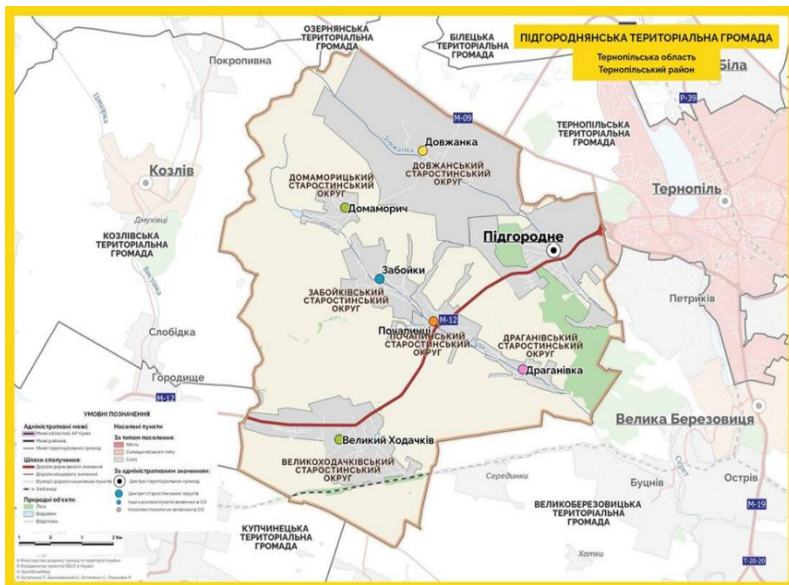

Рис. 1. Підгороднянська територіальна громада [4]

Загальна площа Підгороднянської громади станом на 1 січня 2023 року становить 123,47 км², кількість населення – 7418 осіб. У віковій структурі населення переважають люди працездатного віку. Найбільшими за кількістю населення селами Підгороднянської громади є Підгородне (2219 осіб) та Великий Ходачків (1444). Густота населення на території громади становить 60 осіб на 1 км². Демографічна ситуація в громаді є ускладненою, оскільки природний приріст населення є негативним. Територія Підгороднянської ТГ розміщена в межах Тернопільського плато Подільської височини. Поверхня горбисто-рівнинна, розчленована річковими долинами і балками. Найбільші річки на території громади – Довжанка і Руда. На річках і їх притоках створено 8 ставків [7].

Природні умови в межах яких розташована Підгороднянська територіальна громада сприятливі, клімат території характеризується рисами континентальності, амплітуда річних коливань повітря – 23-24°C. Середня температура найтеплішого місяця (липень) +18...+19°C, а найхолоднішого (січень) – -4,5...-5°C. Середньорічна кількість опадів коливається від 550 до 600 мм. Найбільше опадів влітку (майже 75%), найменше – взимку. Річний коефіцієнт зволоження – 0,92. Середньорічна відносна вологість повітря 79%. Середньорічне випаровування з поверхні суші – 565 мм [6].

У геологічній будові територіальної громади беруть участь кристалічні породи докембрію і продукти їх руйнування, відклади мезозою (породи тріасової, юрської, крейдової систем), кайнозою (палеогенової, неогенової і четвертинної систем). Територія громади розташована у межах Волино-Подільської плити Східно-Європейської давньої платформи. Ця плита має двошарову будову: кристалічний фундамент та осадовий чохол. Глибина залягання фундаменту 1500-2000 м. Осадовий чохол складають породи віком від пізнього протерозою (рифею) до антропогену включно [6].

Грунтовий покрив досліджуваної території відноситься до найбільш родючих ґрунтів області. Основними ґрунтоутворюючими породами є леси, лесовидні суглинки, вапняки, глини, алювіальні відклади. Ці породи на території з

рівнинним рельєфом і лісостеповою рослинністю стали основою для формування різних типів ґрунтів. Чорноземи опідзолені – ґрунти характерні для більшої частини території громади [6].

Структура землекористування Підгороднянської територіальної громади характеризується високою сільськогосподарською освоєністю території – 88%, розораність громади становить 71%, лісистість – 7%, частка забудованих земель складає 4%, пасовища, сіножаті і багаторічні насадження займають 17%, землі під водою та болотами – 1% (рис. 2).

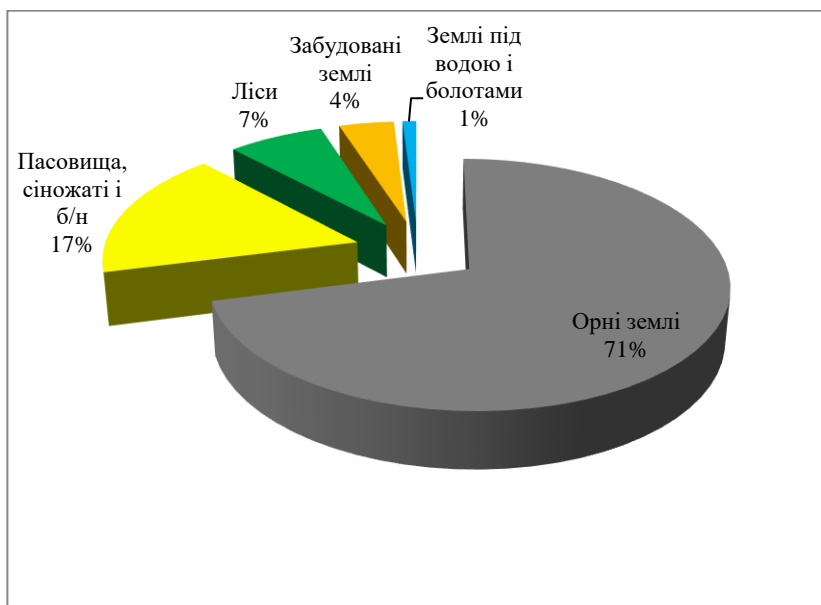

Рис. 2. Структура землекористування Підгороднянської ТГ

У структурі сільськогосподарських угідь Підгороднянської ТГ найвищу частку складає рілля 80%, близько 8% займають сіножаті, 7% – пасовища, 3% – багаторічні насадження, 1% – землі під господарськими будівлями та дворами і 1% – під господарськими шляхами та прогонами (рис. 3). Загалом у Підгороднянській територіальній громаді зосереджено 11 700 га сільськогосподарських земель. Найбільше таких земель є у Великоходачківському і Почапінському

старостинських округах. Площа орних земель у громаді становить 9230 га, найменш розораними є Підгороднянський старостинський округ.

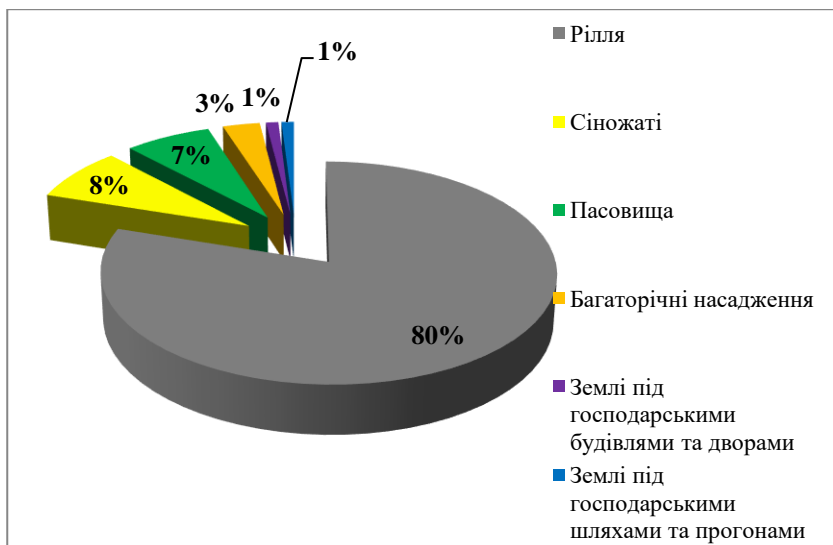

Рис. 3. Структура сільськогосподарських земель Підгороднянської ТГ

У структурі багаторічних насаджень Підгороднянської територіальної громади переважають сади (98%), близько 2% займають інші багаторічні насадження, у громаді повністю відсутні виноградники. Загалом площа багаторічних насаджень громади складає близько 360 га. Значну частку у структурі сільськогосподарських земель Підгороднянської громади займають сіножаті, загальна їх площа становить 966 га. Найменше сіножатей є у Підгороднянському (11 га) та Драганівському (30 га) старостинських округах, найбільше – у Великоходачківському (423 га). У громаді також зосереджено близько 875 га пасовищ, що становить близько 7% від площі громади. Найбільше пасовищ зосереджено у Почапінському старостинському окрузі (333 га), найменше у Підгороднянському (74 га) і Дамоморицькому (83 га) старостинських округах.

Під господарськими будівлями та дворами у Підгороднянській громаді зайнято близько 140 га, під господарськими шляхами та прогонами – 132 га. Варто зазначити, що у с. Драганівка 1 га с/г земель відведено для відновлення родючості. У Підгороднянській громаді відсутні тимчасово консервовані та забруднені сільськогосподарські землі.

У структурі землекористування Підгороднянської ТГ забудовані землі становлять лише 4% (466 га). Найбільше забудованих земель у Підгороднянському (114 га) та Великоходачківському (100 га) старостинських округах. Житлова забудова Підгороднянської громади переважно одно- та двоповерхова, згідно структури земельних угідь у громаді відсутні землі під забудовою із трьома та більше поверхами. Загалом під житловою забудовою у Підгороднянській ТГ зайнято 20% забудованих земель (91 га), 43% займають землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі, 16% становлять земельні угіддя транспорту та зв'язку, 5% – землі під відкритими розробками та кар'єрами, 2% – землі промисловості, 5% – землі громадського призначення і 3% займають землі комерційного використання.

Найбільше у Підгороднянській громаді земель, які використовуються для відпочинку та інших відкритих земель (200 га). При цьому значну частку (77,5%) у структурі такого типу забудованих земель займають вулиці набережні та площі, загальною площею понад 150 га. Близько 30 га земель у структурі землекористування Підгороднянської ТГ займають кладовища. Під кемпінги та будинки відпочинку у с. Довжанка відведено 11 га, у Підгородньому – 6 га. Під гідротехнічними спорудами в громаді зайнято 1 га земель. Близько 16% у структурі забудованих земель Підгороднянської ТГ займають землі, які використовуються для транспорту і зв'язку. У громаді відсутні аеропорти, проте під автомобільними дорогами зайнято 64,5 га земель, під залізницями 9 га.

Під відкритими розробками та кар'єрами у Підгороднянській ТГ зайнято 24,2 га земель, з яких 2,2 га – це діючий кар'єр у с. Малий Ходачків та 22 га відпрацьованих кар'єрів у селах Драганівка і Підгороднє. Землі промисловості у

Підгороднянській ТГ займають 11 га. Близько 22 га забудованих земель у досліджуваній громаді займають землі громадського призначення та 12 га – землі комерційного використання. У Підгороднянській громаді не відведено земель під складування та видалення відходів, а також водозабезпечення та очищення стічних вод. Відкритих земель без рослинного покриву у Підгороднянській ТГ близько 21,5 га, з яких 5 га – це яри у селах Драганівка і Почапінці.

Важливе значення у контексті дослідження землекористування територіальної громади має визначення частини заповідних територій. Станом на 01.01.2022 р. у Підгороднянській громаді функціонує 5 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, загальною площею 135,5 га. Це зокрема, «Довжанський» та «Іванівський» ботанічні заказники, пам'ятки природи «Гернопільська діброва» і «Вікові дерева модрина», Галицький ботанічний сад лікарських рослин. Заповідність території громади складає лише 1,1% [5].

Площа лісовкритих земель Підгороднянської ТГ складає 800 га, з яких 646 га – це ліси I групи. Іншою складовою формування природних угідь у межах досліджуваної громади є землі під водою та болотами. Як категорія природних земель, води і болота виконують важливі природоохоронні, кліматорегулюючі, рекреаційні та екологістабілізуючі функції [3]. У структурі землекористування Підгороднянської громади землі під водою і болотами становлять лише 1%. Загалом внутрішні води в громаді займають понад 135 га, з яких найбільшу частку становлять штучні водотоки і канали (38%), 28% займають водосховища, під природними водотоками (річками та струмками) зайнято 22% земель і 12% становлять ставки у селах Малий Ходачків і Дамоморичі (рис. 4).

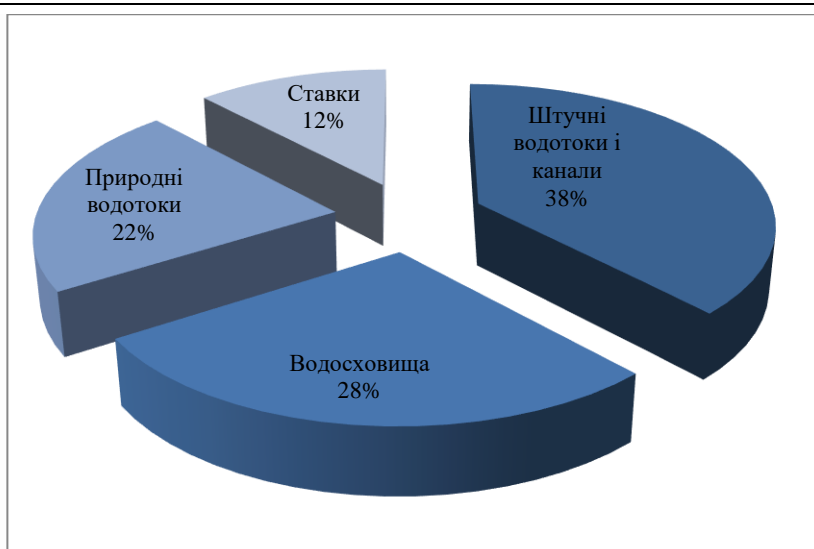

Рис. 4. Структура земель водного фонду Підгороднянської ТГ

Загальна площа боліт у Підгороднянській територіальній громаді складає близько 17 га. Найбільше боліт зосереджено у Почапінському старостинському окрузі. Відсутні болота у Драганівці і Підгородньому. Основною причиною низької частки водно-болотних угідь у структурі землекористування Підгороднянської ТГ є інтенсивна меліорація, яка відбулася у регіоні в минулому столітті. За архівними даними частка боліт внаслідок меліоративних робіт, скоротилась в середньому на 30-40%. Такі процеси вкрай негативно відобразилися на геоecологічній ситуації. Сьогодні потрібно впроваджувати заходи із максимального збереження існуючих водно-болотних угідь та відновлення тих які були осушені. Адже саме болота, виступають основним регулятором водного режиму річок, особливо у сучасних умовах регіональних та глобальних кліматичних змін [1].

Отож, комплексний аналіз сучасного стану структури землекористування Підгороднянської ТГ, показав такі особливості: сільськогосподарська освоєність громади становить 88%, розораність – 71%, лісистість – 7%, частка забудованих

земель – 4%. У структурі земель сільськогосподарського призначення переважають орні землі, сіножаті та пасовища (95%). Частка земель під водою і болотами у громаді становить 1%, у структурі земель водного фонду переважають штучні водотоки та водойми (66%). Основними геоекологічними проблемами землекористування Підгороднянської територіальної громади є розбалансованість земельних угідь (частка природних угідь становить 25%), відсутність генеральних планів населених пунктів та не проведена інвентаризація земель.

Література:

1. Герасимів З.М. Оцінка ступеня інтегральної антропогенної перетвореності ландшафтів східного Опілля в межах Тернопільської області. Наукові записки ТНПУ. Серія: географія. 2005. №3. С. 75-80.

2. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua> (дата звернення 02.02.2023).

3. Кузик І. Геоекологічні проблеми землекористування об'єднаних територіальних громад Тернопільської області. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2018. №1 (44). С. 196-201.

4. Міністерство розвитку громад та територій. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/#karta> (дата звернення 02.12.2022).

5. Офіційний сайт Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. Мережа природно-заповідного фонду. URL: <https://ecology.te.gov.ua/prirodno-zapovidnij-fond/merezha-pzf/#1-merezha-pzf> (дата звернення 02.01.2023).

6. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: ТЗОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.

7. Рудакевич І. Стан і перспективи використання туристичного потенціалу Підгороднянської територіальної громади Тернопільської області. Вісник Терноп. відділу УГТ. 2021. №5. С. 74-77.